

AUTONOMI I TVÅNGSVÅRDEN

Jennie Linde & Sabina Björk

AUTONOMI

Rätt att bestämma om egna
angelägenheter

Oberoende, självstyre

Självbestämmande och inflytande

TVÅNGSVÅRD

Mot den enskildes vilja

Oberoende av samtycke

TVÅNGSVÅRD AV BARN OCH UNGA

Lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT)

Lagen om vård av unga (LVU)

Statens
institutions
styrelse SiS

DÖDLIGA VÅLDET

Polisen om dödliga skjutvåldet: Alltid ett misslyckande när någon dör

1:09 min [Dela](#)

Publicerat torsdag 7 oktober 2021 kl 15.04

- o [Fyra personer har skjutits till döds i Linköping sedan i maj.](#)

Unga kriminella använder ett grövre språkbruk nu än tidigare, enligt polisen i Nyköping. "Man kan bli kallad saker som gör att man nästan häpnar" Foto: TT

Minderåriga begår brott för att komma med i gäng

PUBLISERAD 21 AUGUSTI 2017

ALLT YNGRE DRAS
IN I GÄNGKRIMINALITET

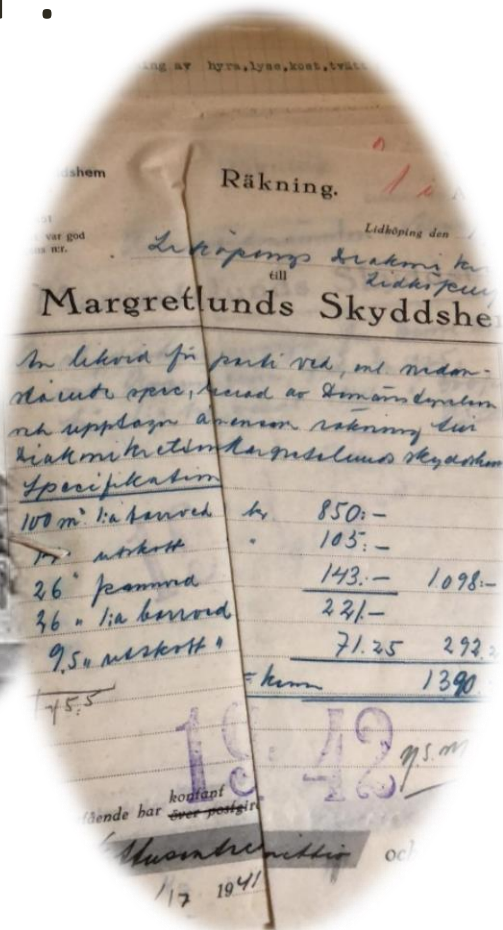
Kriminella gäng
utnyttjar unga
för att begå brott

**Lagen om sluten
ungdomsvård
(LSU)**

**Lagen om vård
av unga
(LVU)**

”...för barn som lidit brist på kristerlig fostran, eljest blifvit för brott sakfällda”.

...den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom **missbruk** av beroendeframkallande medel, **brottslig verksamhet** eller något **annat socialt nedbrytande beteende**.

LVU § 3

SIS MÅLGRUPP

Mer regel än undantag med trauma

Minst två psykiatriska
diagnoser

ÅLDER

Yngst: 9 år

16 år och äldre

Upp till 15 år

KÖN

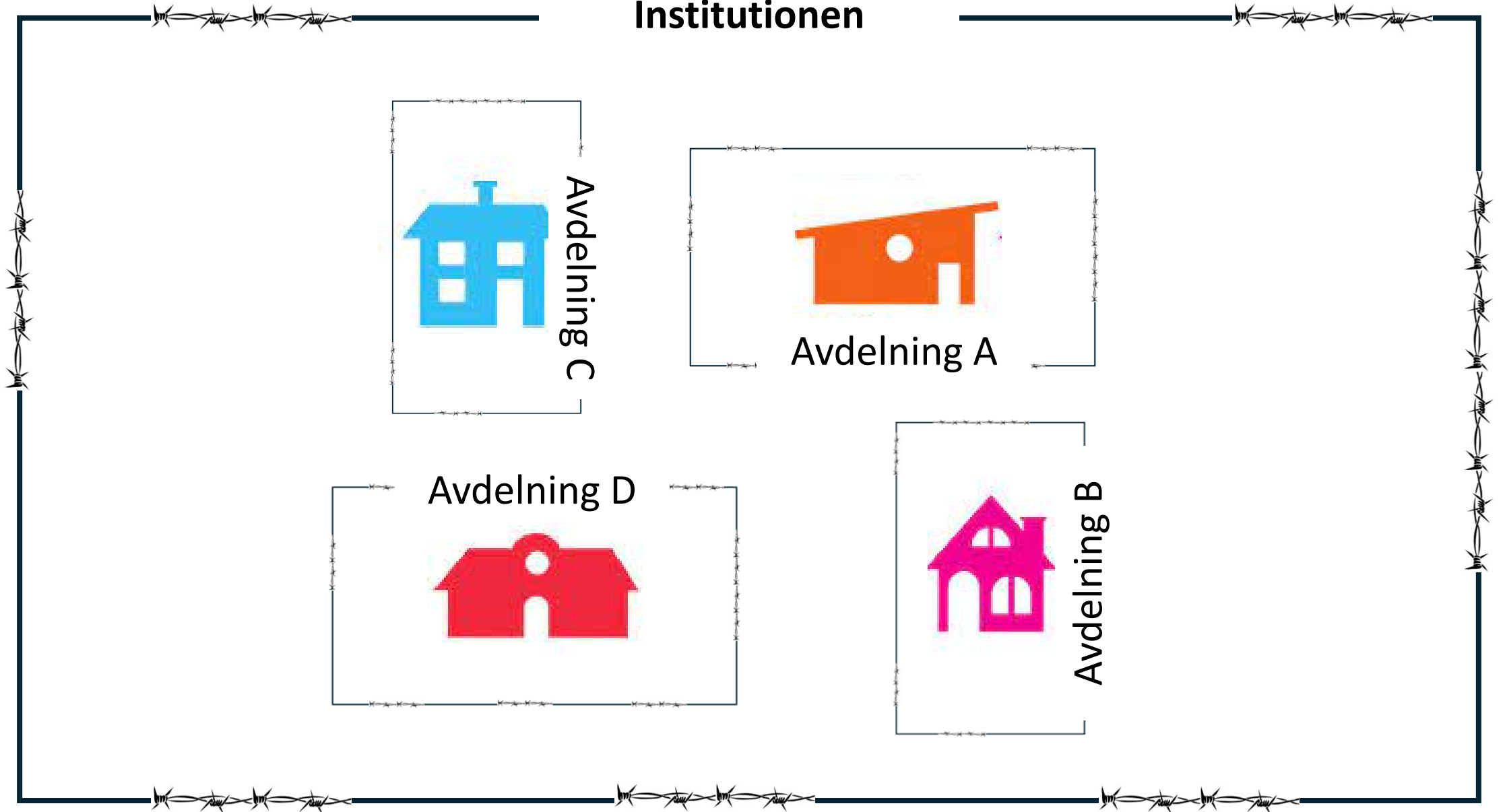
Pojkar

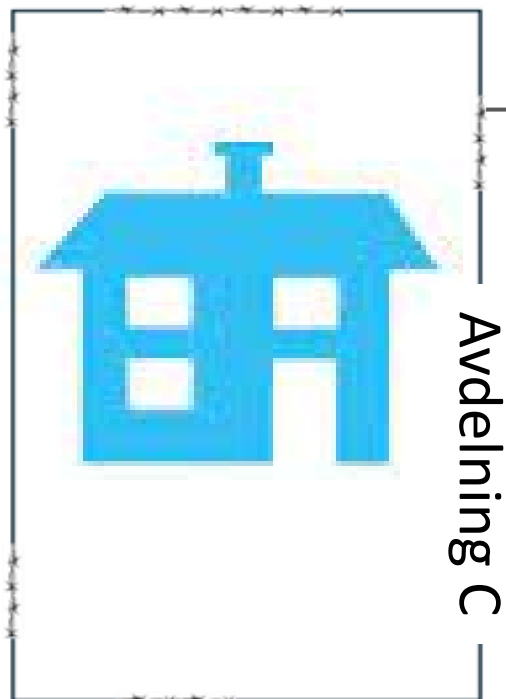
Flickor

”
Det kändes som att jag
liksom dog inombords.”

Institutionen

Vård i
enskildhet

SÄRSKILDA BEFOGENHETER

- Begränsa användningen av mobil och dator
- Omhänderta föremål
- Genomsöka kroppen
- Reglera om man får träffa familj och vänner
- Hålla skild från andra barn
- Stänga in i isoleringsrum
- Hålla fast kroppen

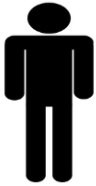
**Stängslad
institution**

Låst avdelning

Ingen mobil

Fasthåll

Begränsat
umgänge

Isolering

Kroppsvisitationer

Hur länge ska jag
vara här?!

Varför är jag här?!

”**JÄVLA MAKTMISSBRUKARE!**”

VANLIGA ORSAKER TILL YTTERLIGARE AUTONOMIBEGRÄNSNINGAR

Otydliga regler och gränser

Personal som agerar
inkonsekvent

Obegripliga straff och
konsekvenser

Känslan av maktlöshet

AUTONOMIBEGRÄNSNINGAR

Redan sårbara individer drabbas hårdast av autonomibegränsningar

- Affektregleringsförmåga och känsloreglering
  - ökad stress och ökad risk för problemskapande beteenden.
  - problemskapande beteende leder till konsekvenser i form av ytterligare autonomibegränsningar
  - ytterligare autonomibegränsningar leder till ökad stress

AUTONOMISTÖD I PRAKTIKEN

- Autonomi är en rättighet
- Autonomistöd är vår skyldighet
- Sammanhangsförklarare
  - Rätten att säga nej
  - möjligheten att säga ja
- Empatiskt bemötande är en grundpelare för att stärka autonomin.
- Det fanns ett före .
- Det kommer ett efteråt ...

Om inte nu – när?

STRESSPERSPEKTIVET - MINIMERA RISKEN FÖR AUTONOMIBEGRÄNSNINGAR

- Stresskänslighet
- Samspel med andra
- Ålder och mognad
- Sinneskänslighet
- Affektkänslighet
- Exekutiva svårigheter
- Skamreaktioner

“Jag har tappat räkningen på hur många gånger
jag kallats psykfall”

DET ÄR FULLT (O)BEGRIPLIGT!

Vår förståelse för skam och stressreaktioner är avgörande

Vårt perspektiv färgar valet av metod.

TRYGGHETSSKAPANDE BEMÖTANDE OCH PEDAGOGIK

- Konsekvent och förutsägbar i ditt bemötande.
- Vi behöver motbevisa eventuella föreställningar - du *kan* lita på mig, du är i trygga händer nu
- Trygghet först
- Tålamod och uthållighet

”De ser snälla ut .... men det är oftast bara smekmånad”

”Bra personal? De är helt klart de som inte ger upp en. De kan ju inte ge upp en, alltså inte ens om man är riktigt jobbig och så. Vad händer då liksom? Då ger man själv upp hoppet om sig.”

VARFÖR?

Varför är jag här?

Vad kommer att hända här?

Hur länge skall jag vara här?

På vilket sätt skall detta göra mitt liv bättre?

Kan jag påverka min situation?

TRYGGHET GENOM AUTONOMISTÖD

- Vilka förväntningar den unge kan ha på oss
- Vilket pedagogiskt stöd den unge kan få av oss
- Hur hitta i miljön – karta över inne – utemiljön
- Vad, när och hur den unge kan påverka sin vardag
- Arbetsätt och bemötande vid stress och oro
- Stöd och strategier för att hantera stress och oro
- Begripliga strukturer – ett pedagogiskt sätt att förklara regler

AUTONOMIBEGRÄNSNINGAR

SAMMANHANGSFÖRKLARARE

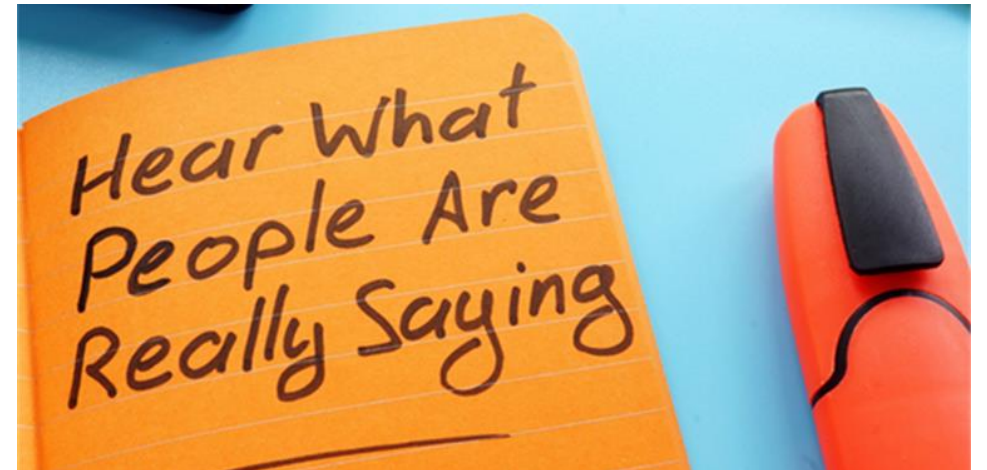
Förklara så att jag förstår

Förenkla och underlätta min vardag

Förstå mina reaktioner

Empati på varje nyckelknippa

- Jag finns här ..
- Jag fattar ..
- Jag ser dig ..
- Det kommer bli bra ..
- Du är bra!

”Jag var egentligen
rädd”

Råere och grövre våld mellan ungdomar på Sis-hem Foto: Marcus Ericsson / TT & Anders Wiklund / TT

EKOT GRANSKAR

▶ Grövre våld mellan ungdomar på Sis-hem

2:05 min ▶ Dela

Publicerat torsdag 7 september 2023 kl 03:00

Ekots granskning visar att ungdomar har blivit mycket grovt misshandlade inne på Statens

”Det är väl rimligt att begränsa autonomi för gängkriminella?!”

**»VI BLIR
HOTADE TILL
LIVET«**

Rymningarna från Sis allt grövre

**SEKO
TIDNINGEN**

SIS-HEM

▶ Larmet: Våldsamma fritagningar från Sis-hem vanligare

1:33 min ▶ Dela

Publicerat torsdag 22 juni 2023 kl 05:59

SIS

Granskning: Hot och våld vardag för Sis-personal

Stryptag, grova huvudskador, hot om "slakt", gisslansituationer och våldsamma upplopp. Under det senaste året har 53 tillbud mot anställda på Sis anmälts till Arbetsmiljöverket. Det betyder att någon i personalen skadas eller hotas nästan varje vecka.

Socialtjänstminister Camilla Walterson Grönvall (M) och institutionschefen på Klarälvsgården i Deje Jonathar Eliasson. Foto: Lars Schröder/TT Nyhetsbyrå/Agnes-Indra Andersdotter/Sveriges radio.

GÄNGKRIMINALITET

▶ Sis-hem vill ha fler befogenheter

” ...slår i munnen när hon läggs ner mot golvet. En del av tänderna i nederkäken går av. ”

AVSKILJNING

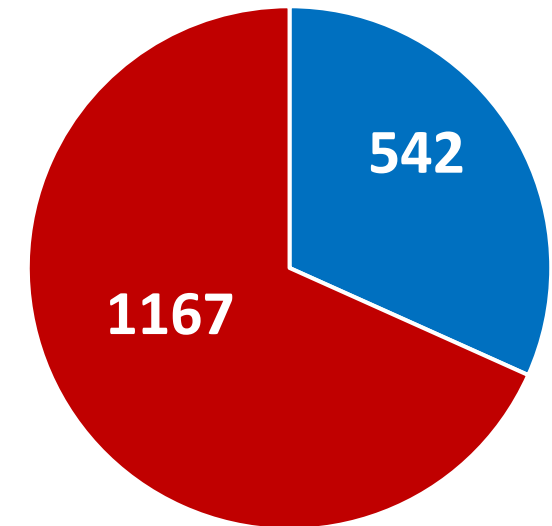
Ett mätetal för våld

Ett mätetal för personals kompetens

SIFFROR I KLARSPRÅK (år 2024)

- Totalt **1709** avskiljningar och ej fullföljda avskiljningar
- 49 av dem rörde dömda ungdomar på SiS (LSU)
- Det är mindre än tre procent...

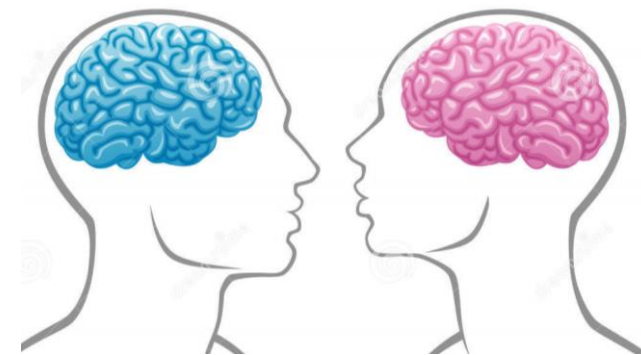
■ Pojkar ■ Flickor

KÖNSSKILLNADER?

”Flickor har oftare självskadebeteende vilket kan vara en orsak till högre avskiljningstal.”

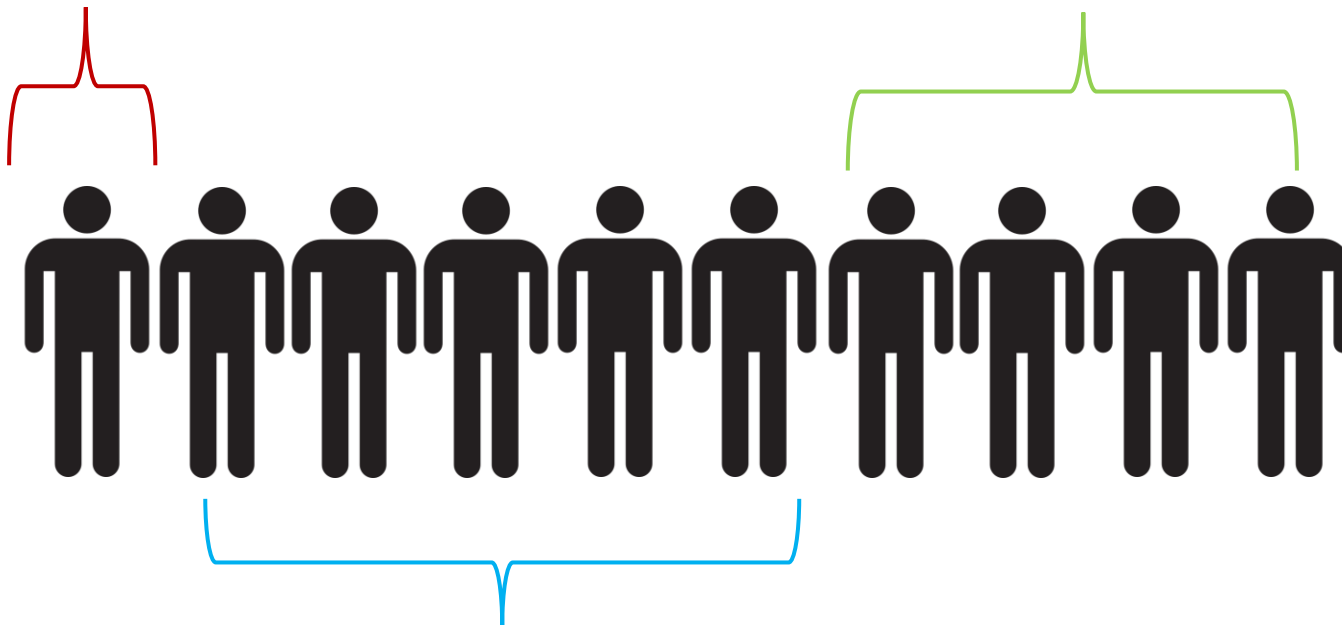
”Var och varannan flicka har ju autism nuförtiden – det kan ju inte vi på SiS lösa.”

”Det handlar inte om antisocialitet, det handlar om psykiatri.”

**Kriminalitet +
ev. övrig**

**Övrig
placeringsorsak**

**Missbruk + ev. övrig
placeringsorsak**

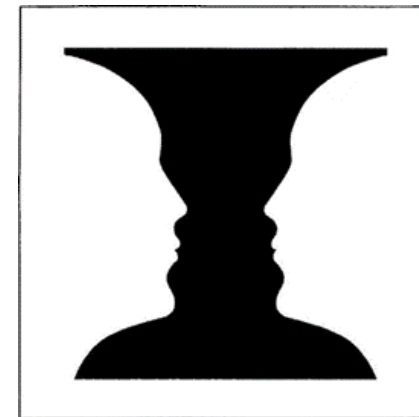
KÖNSNORMER?

”Lägre toleransnivå för våldsamt beteende från flickor?”

”*Högre* toleransnivå? t.ex. polisanmäls fler pojkar för våld mot personal än flickor.”

”Flickor går ju och ältar gamla konflikter och när som helst kan de blossa upp igen.”

”Inom SiS är pojkar normen”.

Vårdorganisationen riggas utifrån
pojkar (tänkta?) behov

Inom SiS är pojkar i
majoritet/norm

Flickor anses annorlunda,
svårare och jobbigare

Flickor avskiljs oftare än pojkar och avskiljningarna vid ett ungdomshem ökar när flickorna, särskilt om de är **yngre**, blir fler.

IVO har genom analysen inte kunnat identifiera någon annan omständighet än kön, eller ungdomshemmens könsfördelning, som skulle kunna förklara **varför** flickor avskiljs oftare än pojkar.

Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022

Redovisning av regeringsuppdrag S2021/03345

ÄLDRE

YNGRE

POJKAR

FLICKOR

0,54 avskiljningar per
365 vårddygn

6,95 avskiljningar per
365 vårddygn

3,19 avskiljningar per
365 vårddygn

7,47 avskiljningar per
365 vårddygn

” Det var hemskt att se henne bli nedlagd. En nioåring behöver inte vara inlåst, en nioåring behöver sina föräldrar. ”

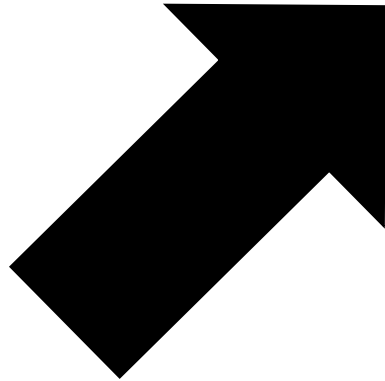
Varför avskiljs yngre mer än äldre?

- Medicinska förklaringsmodeller
- Yngre barn på SiS – svårare problematik
- ”Uppfostringsiver”
- Bristfällig bemanningstäthet och gruppstorlek

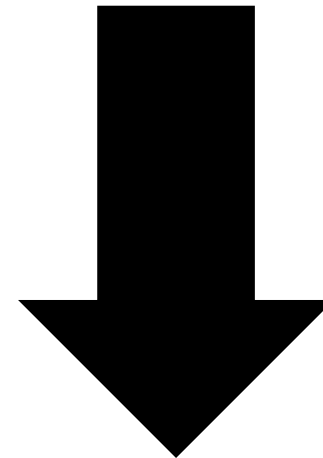
”För att vi kan!”

Vårdorganisationen anpassad för
äldre barn

Genomsnittligt SiS-barn är
16,2 år gammal

Yngre upplevs
annorlunda, svårare och
jobbigare

YNGRE
ÄLDRE

POJKAR

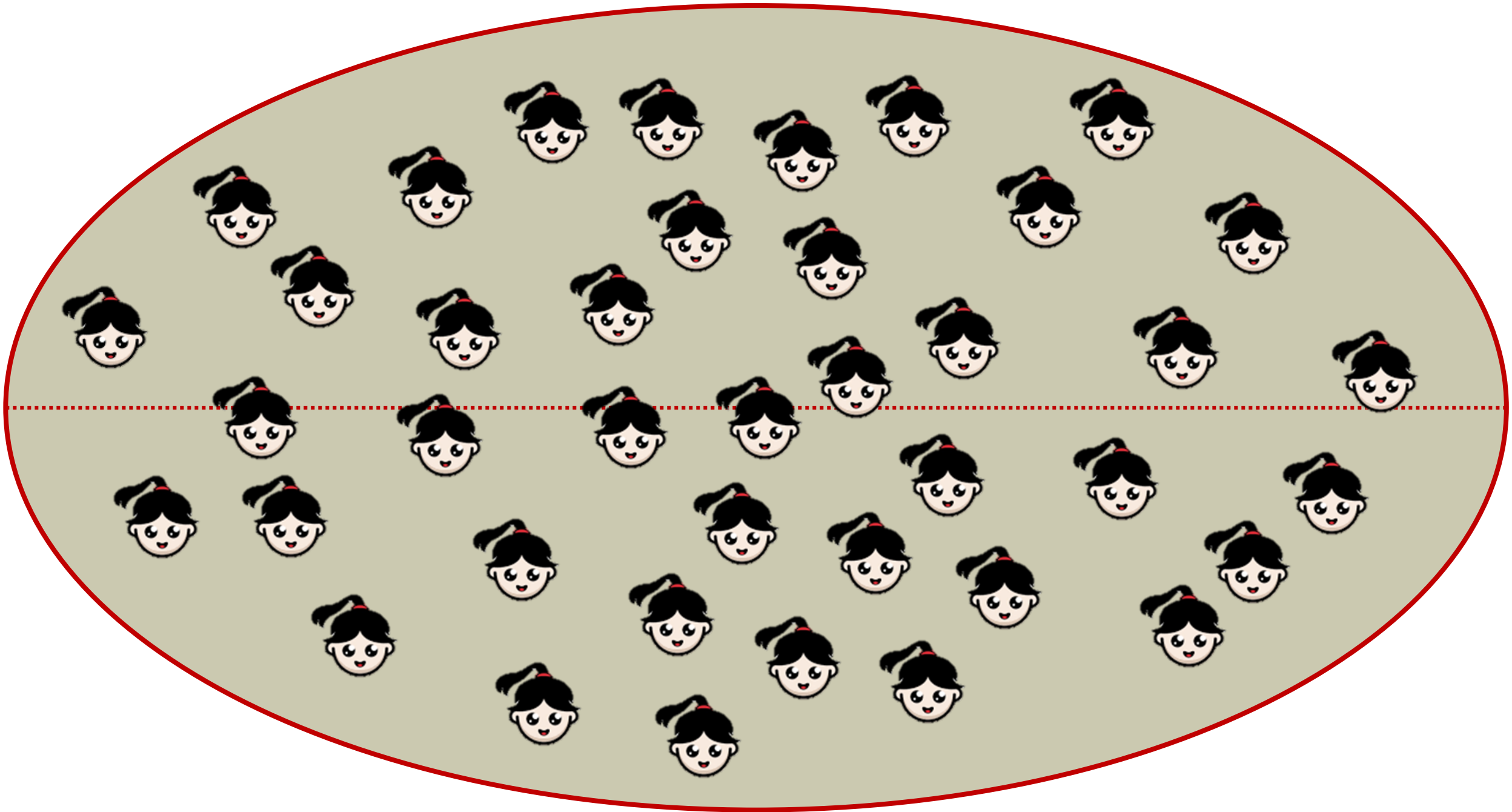
FLICKOR

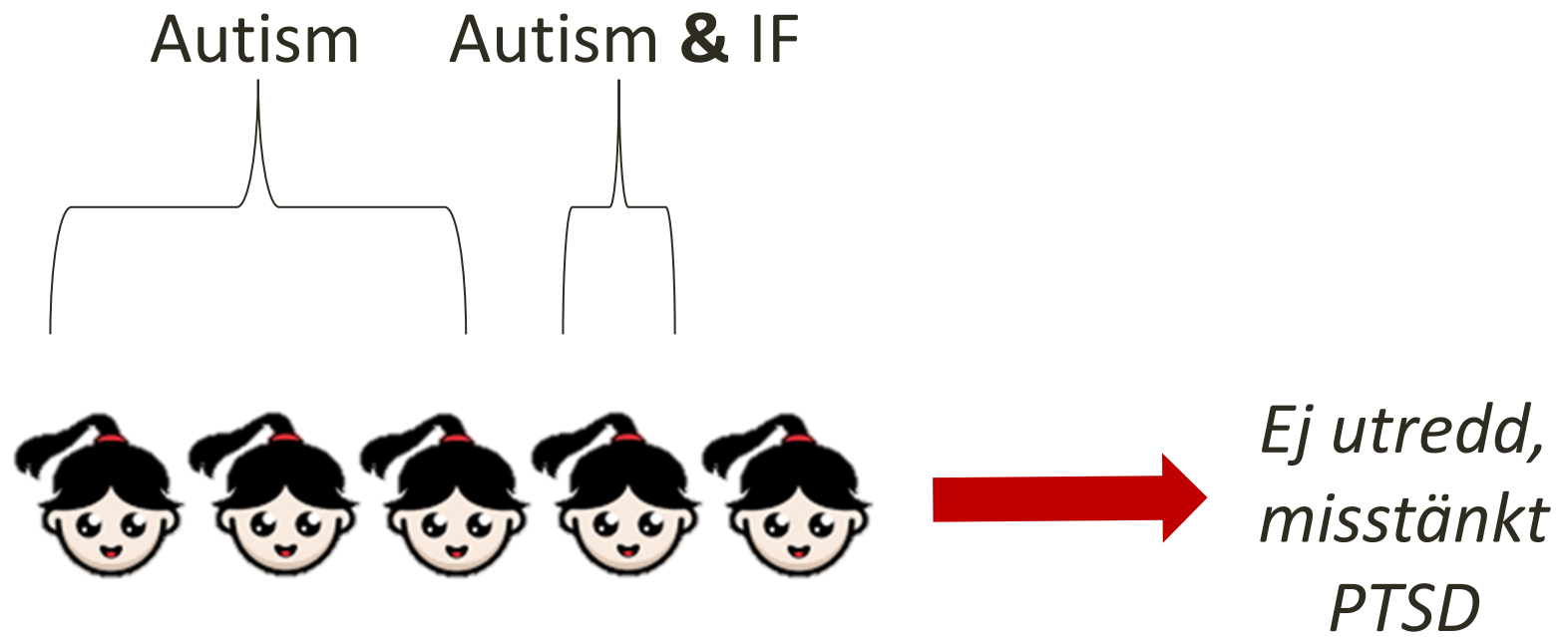
0,54 avskiljningar per
365 vårddygn

6,95 avskiljningar per
365 vårddygn

3,19 avskiljningar per
365 vårddygn

380

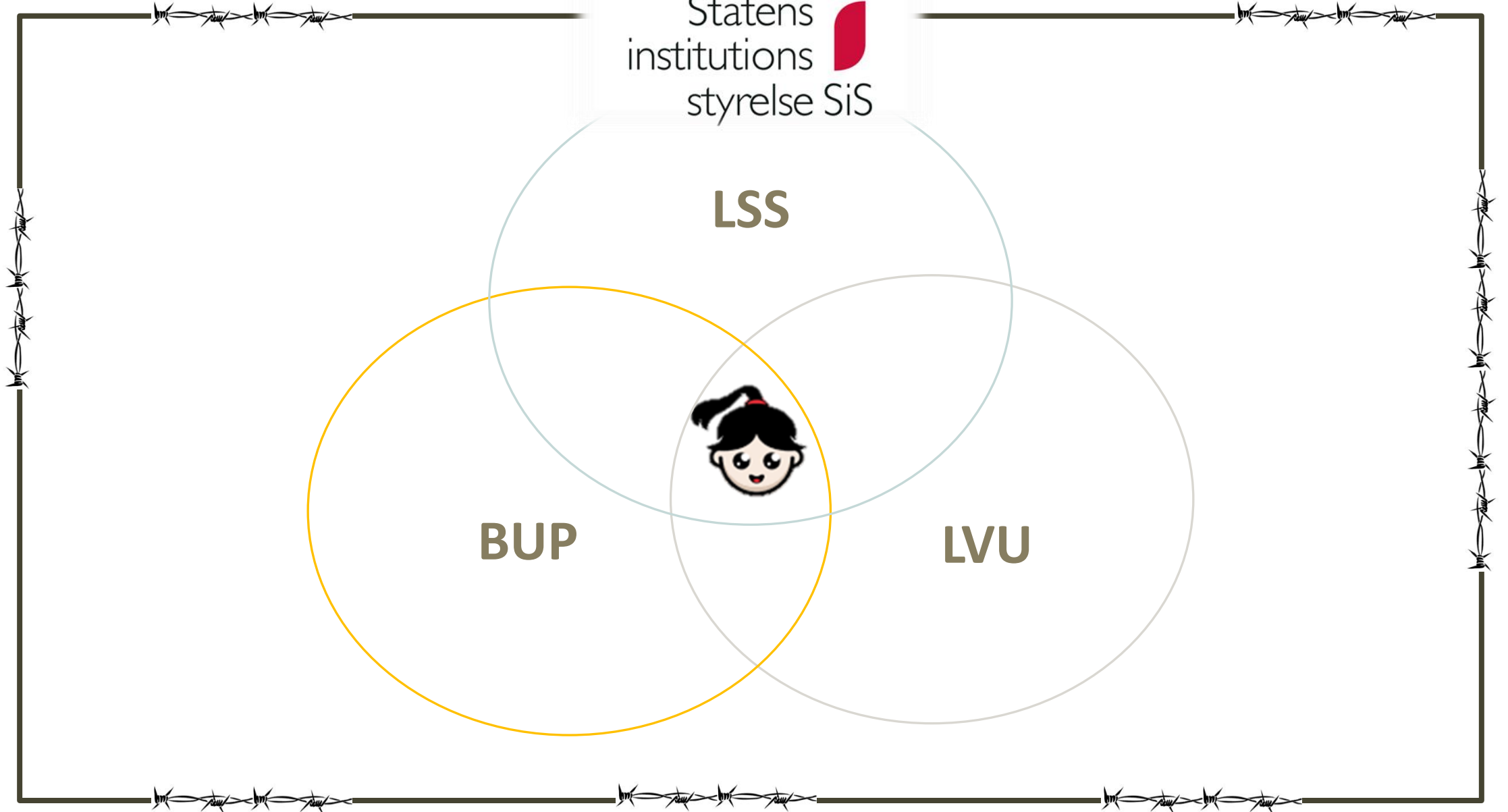

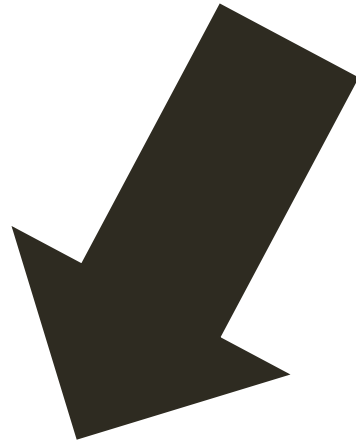
LSS

BUP

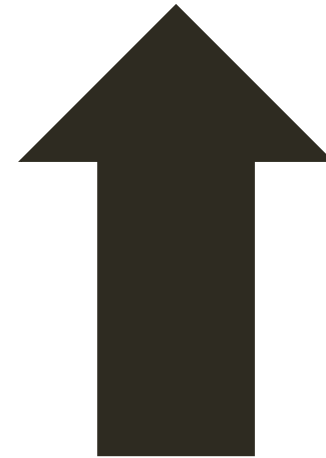
LVU

Kriminologiska förklaringsmodeller
dominerar vårdorganisationen

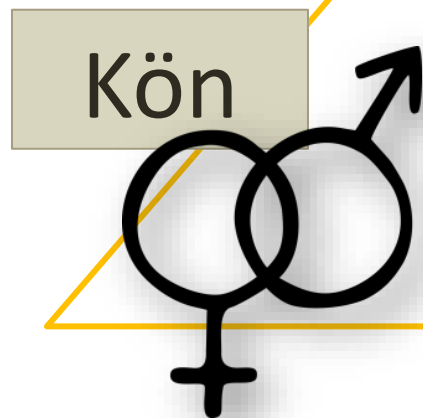
Ungdomar med
kriminalitet och
antisocialitet är norm

”LSS-barn” anses
annorlunda, svårare och
jobbigare

Det är inte en naturlag!

”

Jag tror absolut att SiS kan vara en lösning, en hjälp. Men då måste de sluta använda sig av nedläggningar och bestraffningar. Och faktiskt ge vård, inte bara säga att man gör det.

”

**Stängslad
institution**

Låst avdelning

AUTONOMIBEGRÄNSNINGAR

TRYGGHET GENOM AUTONOMISTÖD

- Vilka förväntningar den unge kan ha på oss
- Vilket pedagogiskt stöd den unge kan få av oss
- Hur hitta i miljön – karta över inne – utemiljön
- Vad, när och hur den unge kan påverka sin vardag
- Arbetssätt och bemötande vid stress och oro
- Stöd och strategier för att hantera stress och oro
- Begripliga strukturer – ett pedagogiskt sätt att förklara regler

MILJÖNS BETYDELSE

- Det sitter i väggarna?
- Vi är en del av miljön
- En miljö möjlig att utvecklas i
- Trygg miljö
- Pedagogisk och förutsägbar miljö
- Relationell miljö
- Utforska och leka

HUR MÅNGA RÖDA BILAR HAR DU SETT
IDAG?

What's **wrong** with you?

What's **right** with you?

”Va? Det vore ju inte klokt om personal lät mig bestämma allt själv. Jag är ju för sjutton bara ett barn. Det hade blivit kaos direkt. Tro mig.”

LÅGAFFEKTIVT BEMÖTANDE

- När inget annat fungerar?
- För att det får annat att fungera!
- För att kunna ge stöd till den som brister i självkontrollen måste vi själva vara bra på det.
- Trygghet när det är som mest otryggt
- Vrid upp empatireglaget

LÅGAFFEKTIVT BEMÖTANDE I PRAKTIKEN

- ✓ **Lågaffektiva strategier**
- ✓ Samreglering
- Lugna sig själv först
- Agera lugnt när någon annan är stressad
- Undvik att tillföra krav och tillrättavisa
- Rikta uppmärksamheten mot något som lugnar och tryggar
- ✓ Det handlar om att stödja utveckling av självkontroll – ge tid och utrymme

MÖJLIGHET ATT KLARA AV ..

Vad ska jag göra?

Var ska jag vara?

Med vem/vilka?

När ska jag göra det?

Hur ska jag göra det?

Hur länge skall jag göra det?

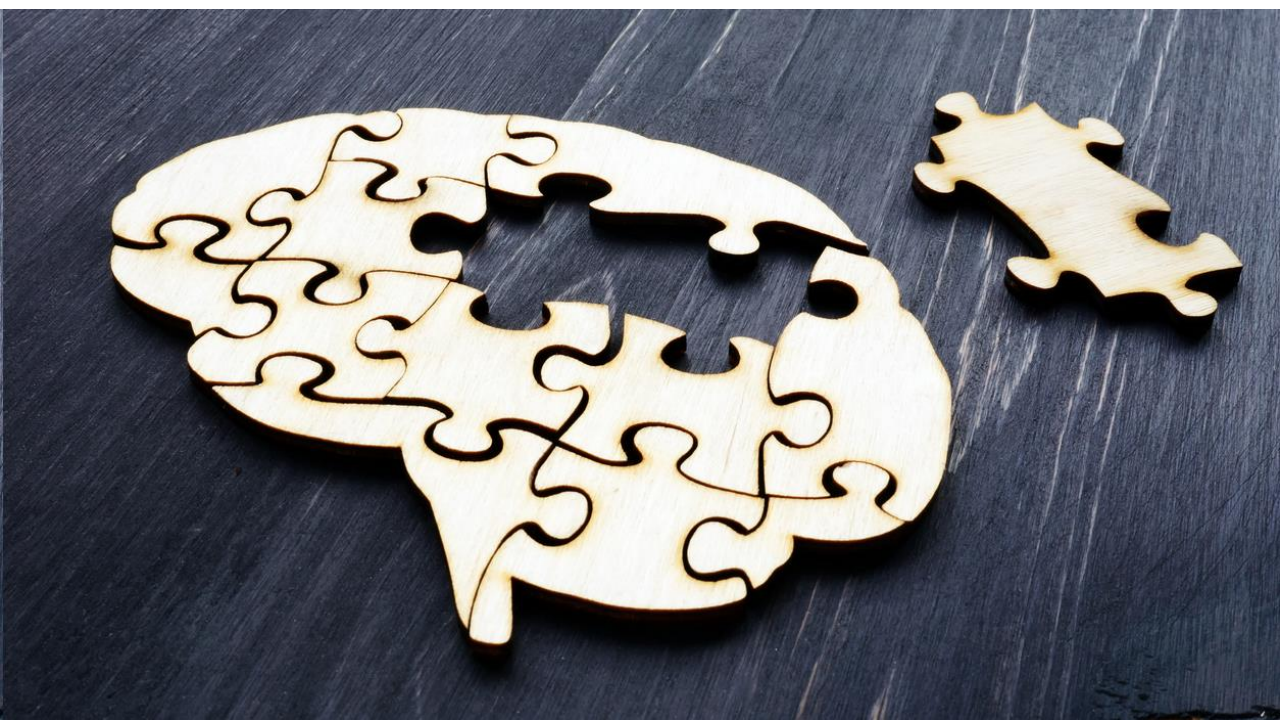
Vad händer **sedan/efter?**

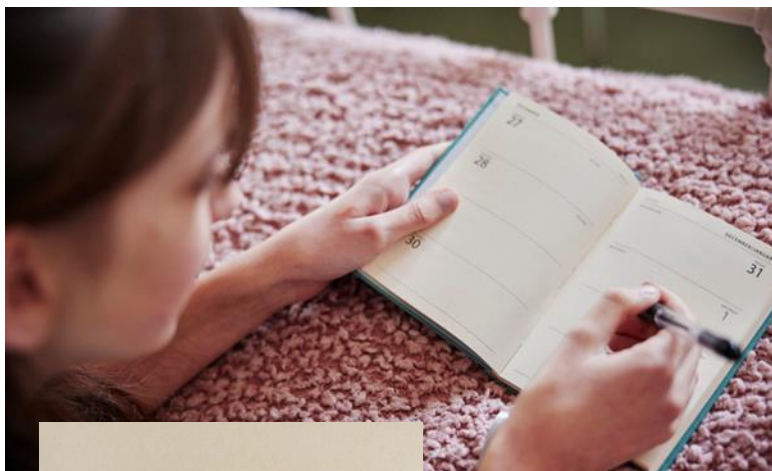
Varför?

Vad gör jag om jag inte klarar av det?

Vem kan jag vända mig till för stöd?

AUTONOMISTÖD

BID Samtal

Genomgång av agendan

Genomgång mina frågor i boken

Idag vill jag prata om

Information från personal skrivs i boken

Dag för nästa möte

Färdigt

MONDAY	TUESDAY	WEDNESDAY	THURSDAY
FRIDAY	SATURDAY	SUNDAY	

KRAVANPASSA

Begriplighet, inflytande och delaktighet

FÖRUTSÄGBARHET I VARDAGENS ALLA MOMENT

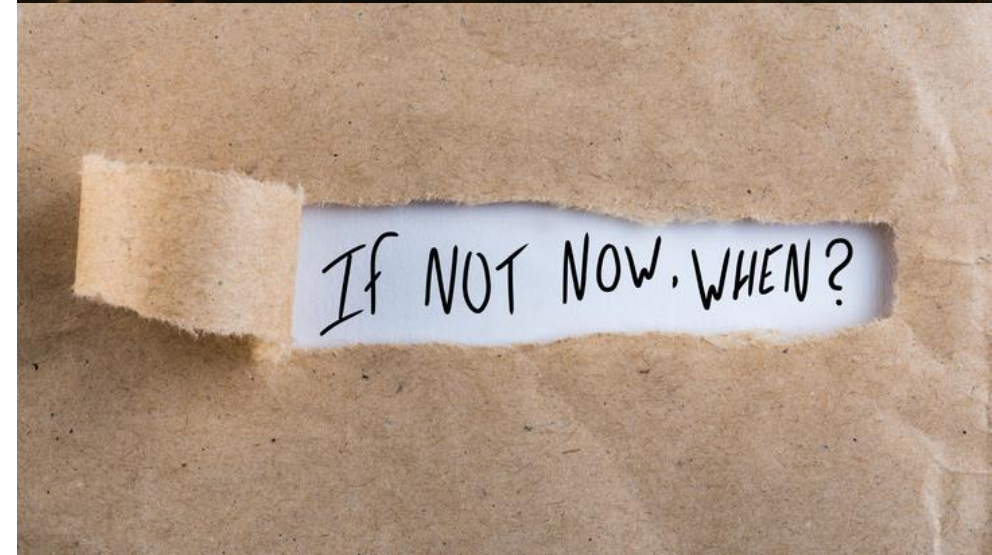
- Var skall samtalet hållas? (inklusive mötesrum)
- När är samtalet mötet?
- När är samtalet slut?
- Varför?
- Vem/vilka kommer att delta (namn och funktion)
- Vad skall vi prata om?
- Påminnelser inför samtalet(tex sms)
- Din nödutgång
- Nästa samtal _____ då följer vi upp hur det går 😊

VARFÖR?

- Flickor inom tvångsvård behöver trygghet, struktur och möjlighet att påverka sin vardag .
- Autonomistödjande insatser minskar stress
- Autonomistödjande insatser stärker självbilden.
- Empati och lågaffektivt bemötande är avgörande för att skapa en trygg miljö.

Om inte nu – när?

KONTAKTA OSS GÄRNA!

Jennie Linde

kontakt@jennielinde.com

0704-130952

Sabina Björk

annasabinabjork@gmail.com

072-530 56 06

